Güncel Sanat Üretiminde "Fantastik Erotik Kadın"*

Emel YURTKULU **

Özet

Anahtar Kelimeler : Fantastik, olağanüstü, tedirgin edici, erotik, kadın

Güncel Sanat Üretiminde: "Fantastik Erotik Kadın" adlı makale, türün araştırmacılarından Henri Maldiney'in 'Korkuyla oynanan bir oyun adını verdiği fantastiğin değişmeyen motiflerinden erotizmi ve onun göstergesi olarak kadının kullanım biçimlerini anlama çabasıdır. Bu anlamlandırma sürecinde; popüler sanat üretiminde yaklaşık iki yüz yıldır fantastiğin yakaladığı başarı, her daim güncellenen başlıca fantastik göstergelerden birisi üzerinden tartışılmaya çalışılmıştır.

Yazı; fantastik, erotik, kadının değişen toplumsal değerler, yaygın inanç ve geleneklere bağlı olarak üretilen görünümleri, kadın figürünün çevresinde kullanılan diğer öğelerle birlikte değerlendirir. Tarihsel süreç boyunca güncellenen ama kompozisyon ve öğelerin kullanımı açısından pek az değişiklik gösteren söz konusu görünümler; işlevleri, geçmişten günümüze konumları/görünümleri ve bugünkü durumları açısından farklı başlıklar altında ele alınmıştır.

Summary

Keywords: Fantastic, extraordinary, disturbing, erotic, woman.

"Fantastic Erotic Woman": In the Production of Contemporary Art aims to comprehend kinds of usages of eroticism as fantastic's fixed patterns and woman as its sign, where 'fantastic is a game played with fear' according to Henri Maldiney, who is one of the researchers of this genre. In this comprehension process; fantastic's success gained in almost two hundred years within the production of the popular art is discussed in terms of the main sign of fantastic.

Fantastic is evaluated with erotic, women imageries produced depending on evolving social values, widespread belief and traditions and the other elements used around the woman figure. Aforementioned imageries, which are renewed throughout history but had minor changes in terms of composition and the use of elements, are covered under different topics according to their functions, appearances from past to present and their conditions today.

Fantastik Akımlar Etkisinde Üretilen Görsellerde Erotizm Göstergesi Olarak Kadın Figürü ve Rolü

Tarihsel süreç boyunca, fantastik akımların etkisinde şekillenen çok farklı disiplinin içeriğinde karşımıza çıkan 'kadın figürünün erotik kullanımı', güncel fantastiğin de en çok rağbet ettiği konulardan birisi olmayı sürdürmektedir.

Fantastik etki yaratmak amacıyla yararlanılan en güçlü unsurlardan birisi olan cinsellik, özellikle de; tedirgin edici, korku uyandırıcı, şaşırtıcı, hatta fantastik araştırmacı Caillois'nın deyimiyle 'yasaklanan cinsellik'in, duyguları harekete geçirerek, izleyici üzerinde yarattığı kalıcı etki, yaklaşık yüz elli yıldır hiç bir sanat disiplininin gözünden kaçmamış, tarih boyunca çeşitli yaratılarda kullanıldığı gibi, uyarlama alanı çeşitlenip genişlemiştir.

Çeşitli biçimsel arayışlar çerçevesinde gelişen akımlar ve dönemler boyunca fantastiğin hep gündeminde kalan konu başlığımız, bu başarısını ve sürekli güncellenişini; 'kısa sürede temel duyguları harekete geçirerek uzun süreli etki yaratması'na borçludur.

Fantastik hakkında çok sayıda araştırması bulunan Roger Bozetto, erotizmin fantastik örgü içerisinde yer almasıyla yakalanan popüler başarıyı, fantastik bakış açısının sunduğu imkânsız gerçeğin

**Buradaki 'güncel sanat' ifadesi 'günümüzde üretilen ve popüler hale gelen sanat'ı ifade etmek üzerine kullanılmıştır.*

Bu Bölümdeki Yazılar **Hakem Değerlendirmesi***nden Geçmiştir.* YEDİ

*** Öğr. Gör., Adnan Menderes Üniversitesi,*
Sanatta Yeterlik Öğrencisi, DEÜ Güzel Sanatlar Enstitüsü Grafik Bölümü

insani arzuyla özdeşleştirilmesine bağlar(1). Bozetto, söz konusu incelemede kadın figürüyle çeşitli biçimlerde temsil edilen erotizmin, ölüm kavramıyla da sıkı sıkıya bağlı olduğunu hatırlatır. Zira fantastiğin göstergesi olarak ölüm, artık korkulan bir öğe olmaktan çıkmakta, göze alınan, yapılanlar sırasında başa gelebilecek olağan bir son nokta halini almaktadır. Fantastik erotizm ve kadın figürü bir bakıma; cinnete benzer bir arzuyla peşine düşülen yasak cinselliğin, ölümle olan sırt sırta ilişkisini de içerir: *"Fantastik metinler, erotizmle olan ilişkilerinde, mutlaka; yasaklananla, başkaldırıyla, arzuyla ve ölümle ilişkilidirler"*.

Çeşitli Dönem Ve Akımlarda Fantastik Etki Yaratan Öğe Olarak 'Sıradışı Cinsellik ve Kadın'

Fantastiğin fantastik olarak adlandırılmasından çok önce, korku ve bilinmezlik arasındaki yakın ilişkinin tüm üretim süreçleri üzerindeki en güçlü etken olduğu dönemlerde dahi, kadın fantastiğin sevdiği bir unsur olagelmiştir.

Yeryüzü daha kalın ve derin bir bilinmezlik sisiyle örtülü iken, insan bedeni doğanın korku veren bu gizemlerinden birisi olarak görülmüş(2), kadın ise doğumu gerçekleştiren, içinde hayat barındıran, bir bakıma hayat veren neredeyse tanrısal bir figür olarak tanımlanmıştır. Sonraki dönemlerde ise, ilahi dinlerin erkek egemen söylemi kadını; güzelliğiyle akıl çelen, yoldan çıkaran kötücül, hatta ölüme ve sona sürükleyen bir varlık olarak görmüş, kadın yasak ve günahla özdeşleştirilmiştir.

Önceleri, arkaik ve primitif toplumlarda, inanca bağlı ritüellerin bir parçası sayılan fantastik kadın ve erotizm üçlemesi, değişen inanç ve etik anlayış tarafından reddedilmekle kalmamış, sapkın cinselliğin sembollerini içerdiği gerekçesiyle tümüyle fantastiğin tekeline geçmiştir.

Hıristiyan Ortaçağ da yaygın inanç ve onun etkisinde şekillenen kültür, fantastik üretim

Resim 1: Niklaus Manuel Deutsch 'La jeune fille et la Mort'

Resim 2: Edvard Munch 'La jeune fille et la Mort'

Resim 3: Gustav Klimmt 'Judith'

Resim 4-a: Aubrey Beardsley 'Salome'

Resim 4-b: Aubrey Beardsley 'Salome'

sürecinde kadın figürünün kullanımını bir günah ve baştan çıkarma, hatta ayartıcı bir sembol olarak görse de, kadın; güzelliğiyle, her dönemde dikkat çekmek ve izleyici kitlesinin aklında kalmak üzere kullanılabilecek en etkili ve en güçlü öğelerden biridir.

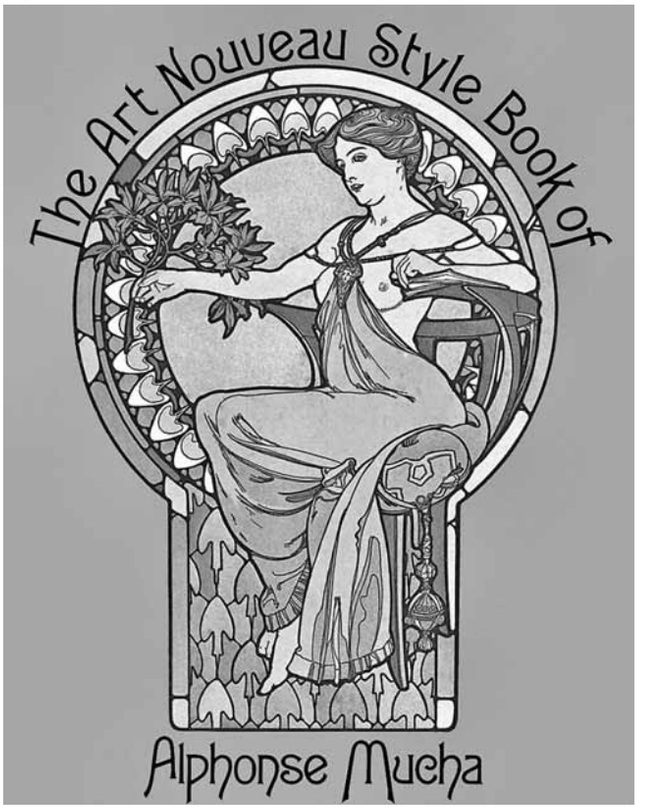
Müteakip Rönesans dönemi dahil olmak üzere, sonraki yıllar boyunca üretilen fantastik eserlerde kadın; İtalyan ya da Flaman ressamların iffet ve üst estetik sembolü figürlerinden birisi olarak karşımıza çıkmaz. Söz konusu kadın figürü klasik resimlerde karşımıza çıkan pişman olmuş ve günah dolu geçmişi için tövbe içinde dua eden Maria Magdalena değil, Holofernes ya da Yahya'nın kanlı başını tutarken zafer dolu bir keyif duyan Judith veya Salome'dir. İdealar dünyasına ait olmayan, fantastiğin amaçlarına hizmet edecek şekilde hep arzunun sınırında dolaşan, sahip olunamayan, yasaklanan her şeyi temsil eden, düzenin tam karşısında duran, çıplaklığını utanmaksızın ve keyif alarak sergileyen kadınlardır bunlar. İşlevleri; John Berger'in Görme Biçimleri'nden anımsayacağımız gibi, 'kendilerini izletmek ve izleyiciye kendilerine sahip olunduğuna dair o kısa ama haz veren yanılsama'yı yaşatmaktır[3]. Söz konusu durum, bugün hala sayısız illüstrasyonda, çizgi roman sayfalarında karşımıza çıkan kadın karakterlerini, tanıtım görsellerinde güncellenerek yeniden kullanılan, tekrarlanan kadın figürlerini de açıklamaktadır. Bir başka önemli hatırlatma; tümüyle olmasa da bir çeşit 'femme fatale' olan 'fantastik erotik kadın'ın; onu birincisinden ayıran farklı özellikleri ve görünümleri olduğudur. Fantastik kadın yalnızca; dişi, ayartıcı ve günaha sevkeden değildir. Bağımsız, zeki ve güçlü ve sahip olunamazdır. Fantastik kadın 'femme fatale'den farklı olarak erotizmini bir değiş tokuş öğesi olarak değil, kimliğinin bir parçası olarak sunar. Müteakip dönemlerde ise, grafik tasarımın çok disiplinli yapısı, çeşitli kavramları görselleştirerek bu kimliğe çok farklı göstergeler yükleyecektir.

Resim sanatın temel prensiplerini ve tarihini devralan grafik tasarımın, çok da uzun

sayılamayacak resmi geçmişi boyunca etkili olan belli başlı iki akım, fantastik etki yaratan öğeleri çokça kullanarak öne çıkar. Bu öğeler arasında kadının belirttiğimiz biçimde kullanımı bakımından da zengin örnekler söz konusudur.

Bunlardan ilki büyük yankılar uyandıran ve geniş bir yayılım alanı bulan Art Nouveau, diğeriyse büyük ölçüde ondan etkilenerek biçimlenen ama biçimin ötesinde; gelişim süreci, felsefi alt yapı ve toplumsal devinimler bakımından büyük benzerlikler gösteren Psychedelic Art'tır. Gerçekten de, grafik tasarım tarihinde fantastik etki yaratan eserlerin verildiği Art nouveau ve Psychedelic dönemler, üretim süreçlerinde etkili olan sosyokültürel ortam, kitlesel beğeni ve kendi dönemlerinin ağırlıklı felsefesini yansıtacak biçimde; 'kadını ve fantastik hallerini çok sık kullanmaları' bakımından öne çıkarlar.

Oldukça huzursuz ve çalkantılı dönemlerde ortaya çıkmış olmanın ötesinde, bu akımlar; susturulan kitlelerin seslerini duyurduğu, yükselen başkaldırının etkisinde felsefeye dayalı eğlence odaklı ve hümanist anlayışın ağırlık kazandığı dönemlere denk düşer. Komünal yaşam biçimlerine, özgürleşen cinsellik fikri ve eylemine, primitif kültürler ve el sanatlarının itibar kazanmasının yanı sıra, saydıklarımızla sıkı ilişki içinde olan fantastiğin de yükselişe geçmesine sahne olmuşlardır. Fantastik, Alfred Musset [4] ve Bozetto'nun da araştırmalarında yer verdikleri gibi; suskunluğun bozulmasına ve farklı kitlelerin yer değiştirmesine bağlı olarak üretimi etkilemekle kalmamış, alıcı/izleyici profilinin değişmesi, konuları da değiştirmiş, hatta belirlemiştir. Bu 'yüzünü idea odaklı sanattan günlük işlevsel sanata dönen kitle' sanat üretiminin yalnızca içerik ve konularını değil, biçim ve sunumunu da kendi beğenisi ve donanımı yönünde etkilemiştir. Dolayısıyla, Yunan klasik sanatının biçim anlayışı etkisinde sunulan iffetli genç kız görünümünden sıyrılan fantastik erotik kadın; Da Vinci, Rafael, Boticelli'nin kendisine biçtiği rolden, Shiele, Klimmt, ya da Mouse beşlisinin afişlerindeki, çizgi romanlardaki cadı/kraliçe veya hayalet rolüne geçer.

Resim 5: Alphonse Mucha

Resim 6: Anonim afişler

Diğer yandan, 19.yy.'ın ikinci yarısında, görsel üretimde fantastik etkinin ne kadar çarpıcı ve rağbet gören bir ayrımlayıcı özellik olduğu ortaya çıkmıştır. Zira sanat tarihi boyunca, fantastik etki altında üretilen eserlerin neredeyse tamamı, kalıcı olmak ve güncellenmek adına olağan eserlerden daha başarılı olmuş görünmektedir. Bu, popüler üretimi ve ticari kaygıları beslese de, görsel üretimin kalıcılığı ve ayırt edici özellikleri bakımından son derece önemli bir bulgudur. Öyle ki, modernizm sonrası, hatta modern ötesi ve eklektik güncel görsel sanatın üretim kriterleri açısından da anlamlı görünmektedir. Güncel görsel sanat üretiminde 'fantastik kadın figürüyle yaratılan erotik anlam'

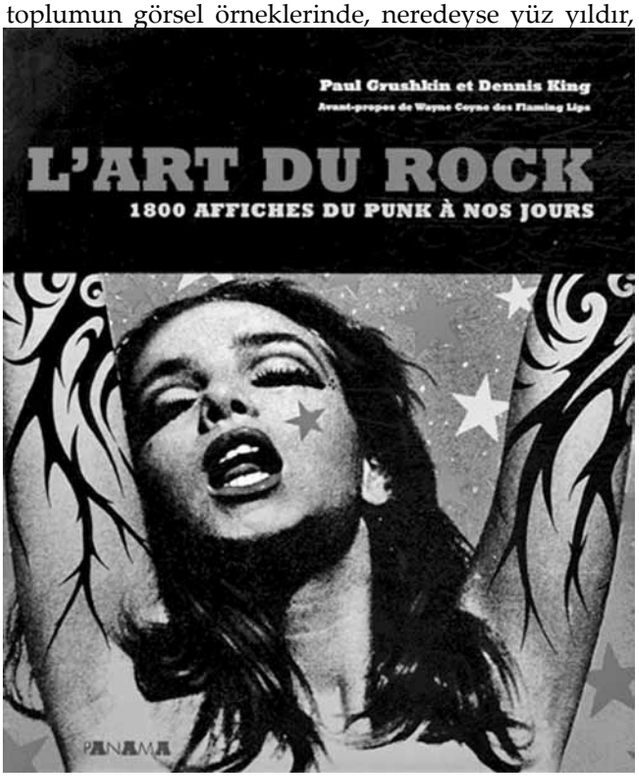
Güncel görsel sanatın üretim süreçleri, kadın figürünü fantastik etkiyle kesiştirdiği eserlerde benzer biçim özellikleri gösterme eğilimindedirler. Bir başka deyişle, günümüzde hemen tanıyıp çözümlediğimiz, zaman zaman 'klişe' adını verdiğimiz değişmeyen ya da çok az değişiklikle güncellenen göstergelerdir bunlar:

Kadın Figürünün Kullanım Biçimiyle Yaratılan Fantastik Etki: 'Başkaldıran fantastik kadın', modern toplumun görsel örneklerinde, neredeyse yüz yıldır, özgürlüğünü ve kural tanımazlığını savrulan saçlarla ya da dansederek ifade eder. Bu iki yaklaşım, bugün dahi geçerliliklerini koruyarak, sayısız illüstrasyonun, çizgi romanın ya da reklam kampanyasının görselinde karşımıza çıkmakta, çeşitli popüler sanat ürünlerinde boy göstermektedir.

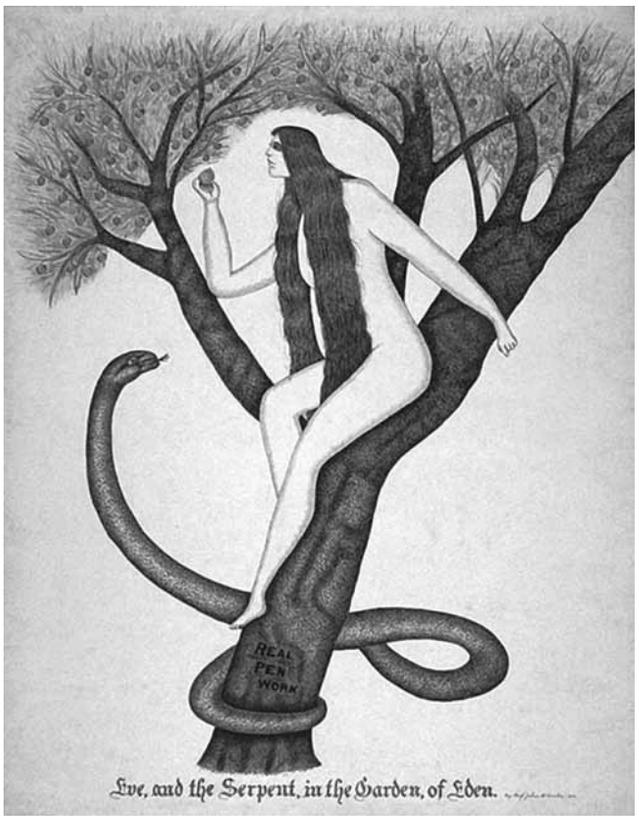
Fantastiğin her daim itibar ettiği ve sıkça yararlandığı primitif ve pagan kültürlere gönderme yapan bu 'dans ve savrulan uzun saç motifleri'; başta erotizmin, korkuyla yüzleşme cesaretinin, toplumsal düzen tarafından dayatılan iffet kavramına başkaldırarak kazanılan özgürlüğün ve daha pek çok fantastik kavramın en klişe göstergelerinden sayılırlar.

Kadın bu yaklaşımla görüntülendiği işlerde; günümüzde de hala kullanılan çok tanıdık bir duruşla karşımıza çıkar. Kollarını yeni uyanmış, adeta gönüllü bir savunmasızlıkla esnermişcesine yukarı kaldırmıştır. Kendinden geçmiş görünse de kendisini izletmeyi ve izleyici kitlesini etkilemeyi amaçlar.

Böylece, fantastiğin dolaysız, doğrudan cinsellik öğesi olarak kullandığı kadın figürüyle

Resim 7: 'L'Art du Rock, 1800 affiches du Punk a nos jours' kitap kapağı

Resim 8: John H. Coates 'Eve and the serpent'

yaratılan fantastik etki, izleyici kitlesi oluştururken bir kez daha esgeçilemeyecek kadar etkili ve yaygın bir yaklaşım olmayı sürdürür.

Kadın ve Hayvan Figürünün Birlikte Kullanımı: Kadın figürüyle birlikte kullanılan yaygın bir öğe ise; yenilmez bir masculin (eril) güce gönderme yapan, kandının cinselliğini ve erotik mesajlarını vurgulayan, güncel görsellerde de karşımıza sık sık çıkan hayvan figürüdür.

En bilinen örneklerini masal dünyasının yumuşatılmış anlatılarında bulabileceğimiz hayvan figürünün kullanımı; tarih öncesi primitif ritüellerin, pagan ayinlerin başlıca temalarından birisini oluşturduğu gibi, güncel fantastiğin de en sevdiği konuların başında gelmektedir. Bu figür genellikle gizemli bulunan, korkulan, gücüne saygı duyulan; boğa, aslan, yılan gibi 'ikonografik anlam içeren hayvanlar'dan seçilir. Yalnızca eril gücü değil, arkaik dönemlerin bir uzantısı olarak bereketi ve üremeyi, zeka ve inancı da sembolize eder.

Hayvan figürü ayrıca, fantastiğin belirsiz ve yasaklanan cinsellik öğesini de oluşturur. Bu yasaklanan öğeler arasında; primitif toplumların sonrakiler tarafından etik yapıları gereği hoşgörülmeyen, pervasız bulunan cinsellik anlayışı da bulunur. Günümüze kadar gelen ve fantastiğin başka bir başlığını oluşturan 'genç kız ve ölüm' teması bu; hayvan/insan/erotizm/ölüm kavramları arasındaki girift ve mitolojik ilişkiyle bağlantılıdır(5). Hayvan aynı zamanda; zorla ele geçirmeyi, kimi zaman tecavüze varan zorlamayı, kısacası, uygarlaşmış, ilişkileri kurallara ve saygıya dayanan bir toplumun üyelerinin kontrol etmesi gereken, 'hoşgörülmeyen içgüdülerin ve ona bağlı pek çok şey'in de sembolüdür.

Varolan Toplum Düzenine Başkaldıran Kadın: Varolan düşünce sistemlere başkaldıran ve alternatif yaşam biçimi önerileri getiren söylemlerin ifade edilmesi için üretilen görsellerde; kadının yanısıra, el sanatlarından ve el sanatlarına özgü motiflerden sıkça yararlanılır. Örnek vermek gerekirse; Art Nouveau afişlerinde öne çıkan Uzakdoğu kökenli motifler, Psychedelic Art afişlerinde ve plak kapaklarında yerini Kızılderili ve Hint motiflerine bırakır. Fantastik sanatın vazgeçilmezlerinden olan primitif kültürler, değindiğimiz nedenlerin yanısıra, inançları ve yaşayışları gereği; kadının bağımsızlığını, özgürce kullandığı cinsel tercihini vurgulamak, izleyicide özlem oluşturmak için zengin bir kaynak sunarlar. Batılı dünya için bunlar fantastik etkinin temel prensibini oluşturan; 'imkansız ama buna karşın varolan' öğelerdir. Yalnızca baskın ve yaygın kültüre başkaldıran, varlığını sürdürmeye çalışan kayıp kültür motiflerini değil, geçmişle kopan bağları, kadının arkaik kültürdeki özgürlüğünü, itibarını ve üretimdeki rolünü de anımsatırlar.

Yalnızca primitif ve arkaik formlar değil, bu kültürlerin toplumsal yapı ve görünüşleri, örneğin giyinişleri, kullandıkları silahlar, sosyal alışkanlıkları, özellikle de inanç ve mitolojileri, tarihsel süreçte olduğu gibi, güncel yaratılarda da; 'imkânsız ama buna karşın var olan' öğeler haline getirilerek fantastik etki yaratmak için kullanılır. (6)

Olağanüstü ve Tedirgin Edici Öğelerle Vurgulanan Erotizm: Metamorfozlar, gerçekdışı öğeler ve mekânlar, ölümü ve bilinmeyeni simgeleyen kurukafa vb. korkutucu figürler; fantastik etki yaratmanın temel koşullarının başında gelen 'olağanüstü ve tedirgin edici' atmosferi, kadın figürünün çevresinde yaratarak, ona ve erotik anlatıya olanak sağlar, dekor oluştururlar.

Görsel sanatların tarihi boyunca, fantastiği hep ilgi çekici, şaşırtıcı ve en önemlisi kalıcı yapan, kitle iletişiminin etkili ve popüler bir biçimi haline getiren, Claude Roy ve Roger Caillois gibi

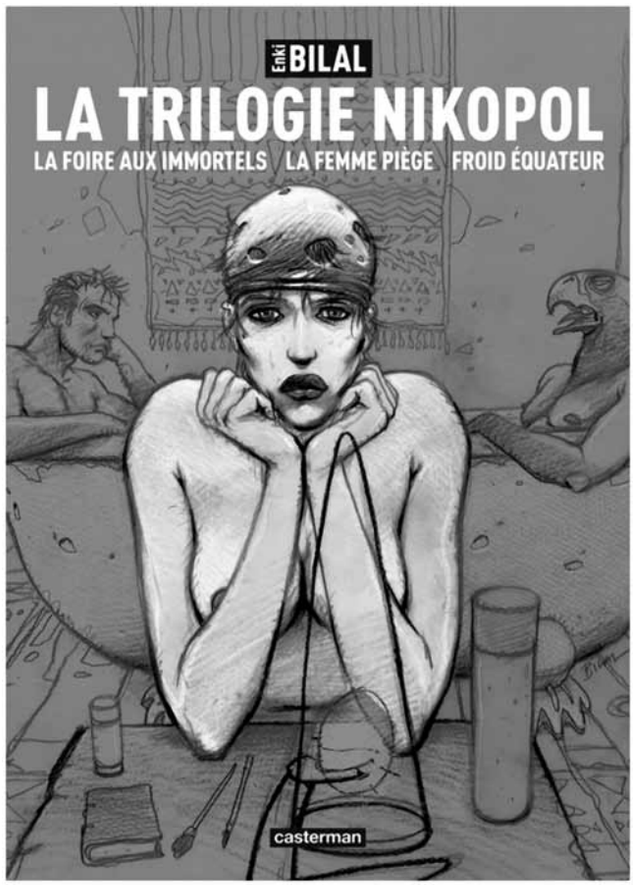

Resim 9: Anonim afişler

araştırmacıların da fikir birliğine varmış oldukları üzere; bilinmezlik karşısında korku ve şaşkınlık duygularını uyandırması olmuştur. Bilinmeyenin ve gizemin sınırları küçülse de, olağanüstü ve tedirgin edicinin koşulları zorlanmaktadır. Olağanüstü ve tedirgin edici ortamda yeralan, gizemli güçlere ya da donatılara sahip kadın figürü; ulaşılmazılığı vurgulayarak izleycinin düşgücünü zorlamakta, sahip olma isteğini güçlendirmektedir. Örnek vermek gerekirse; Amazonlar, Kral Arthur'un Morgana'sı, Klimt'in Judith'i, hatta edilgenliğine karşın Enki Bilal in Jill'i böyle kadınlardır.

Popüler Fantastik Yaratıda Erotik Anlatım Unsuru Haline Gelen 'Hibrid Kadın Figürü'

Çağdaş sanat ve tasarım ürünlerinin görsel içeriğinde yaygın bir biçimde kullanılan ve kökleri sözettiğimiz dönemlere uzanan unsurlar, halen alternatif kültürlerin ifade aracı olarak varlıklarını sürdürmektedirler. Müzikle yakından ilişkili olmaları bakımından Psychedelic Art'la benzerlik gösteren Punk, Gothic [7], Rock ve Techno gibi karşıt kültürlerde izlerini sürdüğümüz bu unsurlar, gelişen teknolojinin de etkisiyle, çok değişik disiplinlerin içeriğinde çeşitlenerek farklılaşmışlardır.

Resim 10: Enki Bilal 'La trilogie Nikopol'

Diğer yandan, birbirinden kesin çizgilerle ayrılan sanat disiplinleri arasındaki sınırların erimesi ve yeni disiplinlerin ortaya çıkması, kitle/izleyici iletişiminin ve mesaj iletmenin son derece çarpıcı bir öğesi olan erotik fantastik yaklaşımın gücünü ortadan kaldırmamış, tersine güçlenerek, adeta bağımsız bir ileten haline gelmesine neden olmuştur. Art Nouveau ve Psychedelic Art dönemlerinin görsel içeriğinde kullanılan erotik fantastik unsurların alıcı kitlesi üzerindeki etkisi ortaya çıkmış, bunların müteakip dönem ve işlerde, birbirinden bağımsız disiplinlerin içeriğinde kullanımı; baskın bir tüketim aracına dönüşmüştür.

Zaman zaman tersi olmakla birlikte, sanat üretiminin, toplumun yapısı tarafından belirlendiği yalnızca sanat tarihinin değil, pek çok ciddi araştırmanın da ortaya koyduğu bir gerçektir. Bu bulgulardan hareketle; geçen yüzyılda başlayan önemli dalgalanmaların, sosyopolitik, ekonomik ve kültürel gelişimlerin, değişimlerin, inceleme konumuzun üretimine çok daha geniş olanaklar, özgürlükler sağlayacak toplumlar yarattığını söylemek mümkündür. Dolayısıyla, konunun güncel konum ve görünümleri, bu süregiden devinimlerle de yakından ilişkilidir. Bilimkurgu, Punk, Gothic, Rock ve Techno kültüründe izlerini sürdüğümüz bu unsurlar, gelişen teknolojinin de etkisiyle, başta illüstrasyon ve ona bağlı ifade tarzlarında olmak üzere, -çizgi roman, grafik roman, sinema, v.b.- çok çeşitli yaratıların

Resim 11: Giger 'Mutant'

içeriğinde farklı biçim arayışlarıyla çeşitlenerek sürekli güncellenmektedir.

Ne var ki, ciddi benzerliklerine ve paralel yaklaşımların ürünü gibi görünmelerine karşın, güncel yaklaşımlar bugün gitgide aynı samimi içerikten uzaklaşmakta, hızına yetişilemeyen yeni dünya düzeninde kar kasırgasına kapılmış görünmektedirler. Tüketim toplumunun alternatif toplulukları handiyse güdümlü hale gelmekte, bu kasırganın etkisiyle, bir kavramı iletmekten ziyade, alıcıda tüketim isteği yaratan ürünlere yönelmiş görünmektedirler. Zira sanat tarihinde önemli değişiklikler yaratan cesur yaklaşımlar yerlerini herhangi bir düşünce ya da arayışa dayanmayan sığ görünümlere terk etmiş, çok farklı kavramlar birbirine girmiş, ticari kaygılarla karmaşık ve etkisiz hale gelmişlerdir. Bundan böyle, ilk hallerinden çok uzakta, teknolojinin olanaklarıyla sadece biçimde yeniden yapılanarak, başka bir amaç ve içeriğe doğru yol almaktadırlar. Örnek verecek olursak; vaktiyle fantastik kadın tiplerinin başında gelen cadı/kraliçe figürü büyük değişikliklere uğramış, melezleşmiştir. Arkaik mitolojide farklı kavramları sembolize eden; Gaia, Athena, Artemis, Aafrodit ve Medusa'yı bugün tek bir karakterin görünümünde izlemek mümkündür.

Daha açık ifade etmek gerekirse; tasarımcı Laurent Fetis'in Paris'te sergilenen Psychedelic Art afişlerinin sergi kataloğunda yer alan yazıda belirttiği gibi; "günümüzde kavramlar evreni, dünyayı istila eden 'hiper'ler tarafından yutulmuş"a, konu başlığımız da bundan nasibini almışa benzemektedir.

KAYNAKÇA

- BERGER, John, **Görme Biçimleri**, Metis Yayınları, İstanbul, 1993
- CAILLOIS, Roger, **Approches de l'imaginaire**, Editions Gallimard, Paris, 1990
- ROY, Claude, **Arts Fantastiques**, Folio Essais, Paris, 1960

Seminer Tezleri

- COLLANI, Tania, *"La Naissance du Gout Fantastique au XIXeme siecle: Musset Chroniqueur et les Arborescences Romantiques"*, Seminaire d'Histoire Litteraire, La Naissance du Fantastique en Europe, Universita degli studi di Bolognia, 2004
- STEİMBERG, Alejo G. , *"Du gothique au fantastique gothique et a la Gothic Fantasy: parcours du genre au style"*, Seminaire d'Histoire Litteraire, La Naissance du Fantastique en Europe, Universidad de Extramadura, 2004

Makaleler

- **BOZETTO, Roger**, *"L'Archeologie, le fantastique et la science-fiction"*, **Cahiers du CERLI**, no:19, 1990
- **BOZETTO, Roger**, *"Corps et decors du desir"*, **Cahiers du GERF**, no:5, 1998
- **BOZETTO, Roger**, *"L'erotisme dans les recits d'horreur moderne"*, **Phenix**, no:37, 1995
- **YURTKULU, Emel**, *"Ölümsüz Bir Çağdaş Sanat Teması Olarak: Genç Kız Ve Ölüm"*, **Rh Sanart**, no:51, 2008

NOTLAR

1. Roger BOZETTO, *"L'erotisme dans les recits d'horreur moderne"* (Phenix, no:37, 1995) adlı makalesinde; fantastik, ölüm ve arzu arasındaki ilişkilerden yola çıkarak, fantastik etki yaratmada erotizmin rolünü, erotizme ait figürleri çözümler.
2. Kadın bedeni bilinmeyen korkusunun hüküm sürdüğü tarihsel süreçte, doğanın başlıca gizemlerinden birisi olmakla kalmamış, günümüze değin; süsleyici, güzelleştiren ve arzulanan figür olmayı sürdürmüştür. Roger BOZETTO, *"Corps et decors du desir"* (Cahiers du GERF, no:5, 1998)
3. Kendisine atfedilen rolün de etkisiyle kadın; farklı görünümlerde ama benzer işlevler ve mesajların taşıyıcısı olarak karşımıza çıkar. John BERGER, *"Görme Biçimleri"* (Metis Yayınları, 1993)
4. Tania COLLANI, *"La Naissance du Gout Fantastique au XIXeme siecle: Musset Chroniqueur et les Arborescences Romantiques"*, adlı seminer tezinde, Alfred Musset'nin fantastiğin bir tür olarak ortaya çıkar çıkmaz sağladığı popüler başarıya ilişkin yazdığı makalelere yer verir. Collani sosyopolitik ve kültürel açıdan büyük değişim gösteren toplumun yapısını fantastik türün doğal alıcısı kabul eden Musse'ye katılır ve fantastiğin popüler gelişimine katkısını inceler. (Seminaire d'Histoire Litteraire, La Naissance du Fantastique en Europe, Universita degli studi di Bolognia, 2004)
5. Emel YURTKULU, *"Ölümsüz Bir Çağdaş Sanat Teması Olarak: Genç Kız Ve Ölüm"* (Rh Sanart, no:51, 2008)
6. Fantastik etki yaratmada kullanılan başlıca motifler ve figürler güncellenmelerine karşın birbirleriyle yakından ilişkili ve ortak köklere dayandıkları söylenebilir. Roger BOZETTO, bugün arkeolojik pek çok buluntunun ya da İsa'dan öncesine dayanan uygarlıkların gelenek, görenek ve alışkanlıklarının fantastik etki yaratmada kullanıldığını belirtir. Sözkonusu öğeler geleceğe ilişkin fanteziler üzerine oturan bilimkurgunun örgüsünde de yeralır. *"L'Archeologie, le fantastique et la science-fiction"* (Cahiers du CERLI, no:19, 1990)
7. Alejo G. , STEİMBERG, *"Du gothique au fantastique gothique et a la Gothic Fantasy: parcours du genre au style"* (Seminaire d'Histoire Litteraire, La Naissance du Fantastique en Europe, Universidad de Extramadura, 2004)